

Ο Χίτλερ, «Ο αγών μου» και ο διχασμός μιας επανέκδοσης

Από την 1η Ιανουαρίου 2016 παύουν να υφίστανται πνευματικά δικαιώματα για το «Mein Kampf», το μανιφέστο του γερμανού δικτάτορα, καθώς συμπληρώνονται 70 χρόνια από τον θάνατο του συγγραφέα. Θεωρητικά, οποιοσδήποτε μπορεί να το επανεκδώσει

ΤΗ ΚΙΤΤΥΣ ΞΕΝΑΚΗ

Οσοι έχουν προλάβει να το δουν μιλούν για «αριστούργημα». Μια εκπληκτική απόδοση της φρίκης του Ολοκαυτώματος, που βυθίζει τον θεατή στην καρδιά του Αουσβιτς με σκοπό να του μεταβιβάσει – για να μεταφέρουμε τα λόγια του σκηνοθέτη Λάζλο Νέμες – «τη διαρκή, οργανική αίσθηση της ανθρωπιάς, όπως αυτή έχει παγιωθεί στο μέσον της απανθρωπιάς». Στη μία άκρη του νήματος, λοιπόν, «Ο γιος του Σαούλ», μια ταινία που ήδη προβάλλεται στις ελληνικές αίθουσες. Και στην άλλη, το άκρο της απανθρωπιάς και του μίσους, «Ο αγών μου», το μανιφέστο του Αδόλφου Χίτλερ, που γίνεται κοινό κτήμα από πλευράς πνευματικών δικαιωμάτων την 1η Ιανουαρίου 2016, επανεκδίδεται για πρώτη φορά μετά το 1945 στη Γερμανία και πυροδοτεί μια μεγάλη, όχι πάντα ψύχραμη συζήτηση στην αντίπερα όχθη του Ρήνου – στη χώρα όπου μόλις κυκλοφόρησε ένα κόμικ («La Présidente») που φαντάζεται την ακροδεξιά Μαρίν Λεπέν πρόεδρο της Δημοκρατίας εν είδει προειδοποίησης προς τους Γάλλους: «Εφεξής, δεν θα μπορείτε να λέτε ότι δεν γνωρίζατε».

Μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, οι Σύμμαχοι εμπιστεύτηκαν τα πνευματικά δικαιώματα του «Mein Kampf» στο κρατίδιο της Βαυαρίας, που δεν επέτρεψε ποτέ την επανεκδόσή του. Με το νέο έτος, ωστόσο, 70 χρόνια μετά τον θάνατο του συγγραφέα, παύουν να υφίστανται πνευματικά δικαιώματα. Θεωρητικά, οποιοσδήποτε μπορεί να το επανεκδώσει. Ουσιαστικά, παραμένει υπόθεση του κράτους. Το βαυαρικό υπουργείο Δικαιοσύνης διατηρεί την απαγόρευση κυκλοφορίας μη σχολιασμένων εκδόσεων – αρκούν για αυτό οι νόμοι που ποινικοποιούν την υποκίνηση φιλετικού μίσους. Με τις ευλογίες και τη χρηματοδότηση των βαυαρικών Αρχών, ωστόσο, αρχές Ιανουαρίου θα κυκλοφορήσουν από το Ινστιτούτο Σύγχρονης Ιστορίας δύο τόμοι συνολικής έκτασης 2.000 σελίδων, όπου το πρωτότυπο κείμενο θα «υποτάσσεται» σε 3.500 σφάλια πέντε διαπρεπών ιστορικών. «Θα είναι ένα νιοκουμέντο εναντίον του Χίτλερ» διαβεβαιώνει ο διευθυντής του Ινστιτούτου. Τέλος της συζήτησης – στη Γερμανία.

ΤΟ «MEIN KAMPF» πρωτοεκδόθηκε το 1925 και όταν για έναν καγκελάριο, το 1933, ο Χίτλερ το ανήγαγε σε εργαλείο προπαγάνδας αλλά και προσωπικού πλουτισμού: με τα χρήματα από τα πνευματικά του δικαιώματα αγόρασε το Μπέργκκοφ, την εξοχική του κατοικία στις Βαυαρικές Άλπεις. Οσον αφορά το εξωτερικό, έδωσε μια λογοκρινόμενη έκδοση στη διάθεση Αγγλών και Ιταλών, απαγόρευσε όμως την κυκλοφορία του στη Γαλλία: οι πολίτες της χώρας αυτής, στην οποία είχε αφιερώσει σελίδες ανεπίσημης βιαιότητας, δεν έπρεπε να δουν τον Φύρερ ως εχθρό – τουλάχιστον όχι μέχρι να επανεξοπλιστεί. Τη λογοκρισία έσπασε ένας νεαρός ακροδεξιός εκδότης, ο Φερνάν Σορλότ, αποφασίζοντας να δημοσιεύσει μια μετάφραση. Εξασφάλισε μάλιστα τη στράφιξη της Διεθνούς Λίγκας εναντίον του

Αντισιμιτισμού, που προαγόρασε 5.000 αντίτυπα. Ο Χίτλερ κατέφυγε όμως στη γαλλική δικαιοσύνη κι εκείνη τον δίκαισε τον Ιούνιο του 1934, διατάζοντας κατάσχεση όλων των αντιτύπων – παρεκτός των 5.000 που είχε βάλει στην άκρη η Λίγκα, τα οποία έστειλε σε ισάριθμους αγέτες της κοινής γνώμης.

Εκείνη η απαγορευμένη μετάφραση είναι και η μόνη διαθέσιμη στα γαλλικά σήμερα. Βαδίζοντας στα χνάρια της Βαυαρίας, ωστόσο, το 2011 ο οίκος Fayard ανέθεσε στον Ολιβιέ Μανονί μια νέα μετάφραση, που έχει ολοκληρωθεί ήδη, και συγκρότησε μια ομάδα ιστορικών που θα αναλάβουν ένα σχολιαστικό, αναλυτικό έργο ανάλογο με εκείνο του γερμανικού Ινστιτούτου. Η δική του έκδοση αργεί, αναμένεται το 2018. Τέλη Οκτωβρίου, ωστόσο, ο Ζαν-Λικ Μελανσόν, ο επικεφαλής του κόμματος της Αριστεράς, του κήρυξε τον πόλεμο. Σε ανοικτή επιστολή του περιέγραψε όλα τη φρίκη που του εμπνέει η ιδέα της επανεκδόσης του «Mein Kampf»: «Ποιος χρειάζεται να το διαβάσει; Σε τι θα εξυπηρετούσε το να γίνει ακόμα πιο γνωστό το εγκληματικό του ντελίριο»; Ο διευθυντής της «Λιμπερασσιόν» του απάντησε πως «ως συνήθως, προτιμά την υπερβολή από την αλήθεια» και ο μεταξύ τους πόλεμος εισήλθε σε νέο στάδιο. Πολύ σύντομα όμως μπήκαν στον χορό και οι ιστορικοί. Οι περισσότεροι θεωρούν πως το πόνημα του Χίτλερ – που σύμφωνα με τον μεταφραστή Ολιβιέ Μανονί «είναι ένας πραγματικός αχαρμός, ένας καταρράκτης λέξεων που εναλλάσσει λυρικά χωρία και εκρήξεις που γειτνιάζουν με την τρέλα, με τεράστια χάσματα λογικής» – πρέπει να γίνει αντικείμενο μιας επιστημονικής δημοσίευσης. «Καλό είναι να προσεγγίζουμε αυτά τα κείμενα με τα όπλα της φιλελεύθερης δημοκρατίας: την κριτική ανάλυση», επισημαίνει ο Πασκάλ Ορί. Ως προς το «πώς», όμως, ο διασμός είναι μεγάλος.

«Οι Ναζί πουλάνε...»

Ο Fayard έχει ξεκαθαρίσει πως δεν θα κρατήσει τα έσοδα από το βιβλίο. Κάποιοι ιστορικοί, ωστόσο, διαφωνούν με την επανεκδόση του «Mein Kampf» από έναν τόσο εμπορικό οίκο, με ό,τι αυτό σημαίνει από πλευράς διαφήμισης. «Οι Ναζί πουλάνε...», επισημαίνει η Ανέτ Βελβιορκά εκτιμώντας ορθότερη μια επανεκδόση του «Mein Kampf» από κάποιον πανεπιστημιακό εκδοτικό οίκο. Αλλοι, πάλι, ζητούν να δημοσιευτεί, συνοδεία όλου του χρήσιμου ιστορικού έργου, μόνο στο Ιντερνετ. «Δεν είναι όλα τα κείμενα το ίδιο», επισημαίνουν οι ερευνητές Τάλ Μπριτμάν, Ζοχάν Μπριτμάν, Ερίκ Φουρνιέ και Ζεράρ Νουαριέλ. «Αυτό έχει γίνει σύμβολο, καλύτερα λοιπόν να το απούλοποιώσουμε. Είναι ο μόνος τρόπος να διασφαλισουμε πως δεν θα μεταφράσει σε φετίχ, πως δεν θα δούμε ποτέ ουρές αναμονής στη Fnac ή το «Mein Kampf» στη λίστα με τα ευπώλητα».

«Οχι! Οχι το «Mein Kampf» όταν υπάρχει ήδη η Λεπέν!» διαμαρτυρήθηκε ο Ζαν-Λικ Μελανσόν μέσω του μπλογκ του. Οι περισσότεροι ιστορικοί πάντως συμφωνούν με την άποψη του Πασκάλ Ορί πως «πρέπει να προσεγγίζουμε αυτά τα κείμενα με τα όπλα της φιλελεύθερης δημοκρατίας: την κριτική ανάλυση».

Στο Αουσβιτς του 1944, ο Σαούλ (Γκέζα Ρέριγκ), ένας ουγγροβραβίος sonderkommando, αποφασίζει να βρει έναν ραβίνο για να θάψει τελετουργικά το πτώμα ενός αγοριού

Οι αναβολές τροφοδοτούν μύθους και επανάπαυση

Το γνωρίζαμε χρόνια, αλλά η ειδηση έγινε πρόσφατα αντικείμενο πολλών άρθρων και πρωτοσελίδων: αρχές του 2016 θα δημοσιευθεί για πρώτη φορά στη Γερμανία το «Mein Kampf» («Ο αγών μου»), το βασικό ιδεολογικό μανιφέστο που έγραψε ο Αδόλφος Χίτλερ στη φυλακή Λάντσμπεργκ της Βαυαρίας το 1924. Το υπουργείο Οικονομικών της Βαυαρίας, όπου είχε την έδρα ο κομματικός εκδοτικός οίκος Eher και ο Χίτλερ την τελευταία επίσημη κατοικία του, κατέχει μέχρι φέτος, το 2015, δηλαδή 70 χρόνια μετά τον θάνατο του συγγραφέα, το copyright του «Mein Kampf» και το χρησιμοποιεί για να εμποδίσει παντού την (νόμιμη) επανεκδόσή του – αντί να κυκλοφορήσει μια πλήρη έκδοση με κριτικό επιστημονικό σχολιασμό. Ωστόσο, το απαγορευμένο (και αρκετά κακογραμμένο επίσης) βιβλίο έχει τη δική του διαδρομή σε όλες τις χώρες της υφής. Μια επισκόπηση της εκδοτικής του πορείας μετά το 1945, που έγινε ακόμα και κόμικ μάνγκα στην Ιαπωνία και μπορεί να «κατέβει» στην εφαρμογή kindle με 76

– μάρτυρες – επζώντες του Ολοκαυτώματος. Είναι η πρώτη φορά που ακούγονται σε τόσο μεγάλη έκταση οι εμπειρίες των θυμάτων του διαγωγού. Από τη δίκη αυτή και μετά αρχίζει να αναδεικνύεται η γενοκτονία των Εβραίων ως αυθύπαρκτο, μοναδικό γεγονός και όχι απλώς σαν ακόμα μία όψη της ναζιστικής βαρβαρότητας. Είχε επομένως διπλά σημασία η έκδοση της βίβλου του ναζισμού εκείνη την περίοδο στην Ελλάδα. Η εισαγωγή και η κριτική είχαν γραφεί από τον Ηλία Τσιριμόκο και τον Ηλία Ηλιού, και το πνεύμα της έκδοσης ήταν σαφώς αντιναζιστικό και αντιφασιστικό. Η πιο πρόσφατη έκδοση του έργου πραγματοποιήθηκε το 2006 από τον Κάκτο.

Μαθαίνουμε ότι η γερμανική έκδοση του 2016 θα εμπεριέχει κριτικό σχολιασμό και επιστημονική ανάλυση από ειδικούς ιστορικούς και αναρωτιόμαστε γιατί αυτό δεν πραγματοποιήθηκε νωρίτερα. Είναι γνωστό ότι η απαγόρευση γεννάει την επιθυμία για σπάσιμο των επιβαλλόμενων κανόνων. Ετσι,

το έως τώρα απαγορευμένο γίνεται αντικείμενο επίμονης αναζήτησης. Το γεγονός ότι η Γερμανία δεν τοποθέτησε τίποτα «κάτω απ' το χαλί» και αντιμέτωπος γενναία και σθεναρά το σκεπτικό παρελθόν της ιστορικοποιώντας το υποδειγματικά, ειδικά μετά το 1990, δεν υποδηλώνει ότι δεν υπήρξαν και δύσκολες στιγμές στη μεταπολεμική της διαδρομή. Στα τέλη της δεκαετίας του '50 υπήρξε ένα γενικευμένο αντισημιτικό κύμα με αποτέλεσμα την πυρπόληση πολλών συναγωγών στην Κολωνία, ενώ ο καγκελάριος Αντενάουερ προσπάθησε να υποβαθμίσει το γεγονός ρίχνοντας την ευθύνη σε «αφελείς εφήβους». Εκείνη η δεκαετία στη Γερμανία ήταν μια εποχή πλήρους άρνησης και απόθησης του ένοχου παρελθόντος. Εάν όμως υπήρχε ήδη από το τέλος του πολέμου μια πλήρης έκδοση του «Mein Kampf», με εκτενή σχολιασμό και σκιαγράφηση των συνεπειών αυτής της ιδεολογίας που διαπότισε κάθε πτυχή του συστήματος και αντιμετώπιστηκε από το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ως «εθνική αναγέννηση», θεωρώ ότι θα είχαν πραγματοποιηθεί τα γενναία εκείνα βήματα προς την εθνική αυτοσυνειδησία πολύ πιο νωρίς. Ισως όμως ακόμα και εν έτει 2016 να υπάρχει κάποιο νόημα και να βρει εφαρμογή η ακαδημαϊκή έκδοση από το Ινστιτούτο Σύγχρονης Ιστορίας του Μονάχου γιατί, ως γνωστόν, οι αναβολές τροφοδοτούν μόνο μύθους και επανάπαυση.

ΓΝΩΜΗ
ΤΗΣ ΑΝΝΑΣ ΜΑΡΙΑΣ ΔΡΟΥΜΠΟΥΚΗ

σεντε, αποδεικνύει ότι στην ουσία το λιβελογράφημα του Χίτλερ είναι τόσο προσβάσιμο εδώ και δεκαετίες, που η (ανεφάρμοστη) απαγόρευσή του στη Γερμανία παραμένει κενό γράμμα και αντικείμενο ειρωνικών σχολίων από τους ίδιους τους Γερμανούς, οι οποίοι σύμφωνα με αρκετές έρευνες θεωρούν αυτό το μέτρο αστείο και υποκριτικό. Στην Τουρκία είναι μπροστ σέλερ από το 2007 και ύστερα από διαδοχικές μινύσεις των βαυαρικών Αρχών τουρκικό δικαστήριο απαγόρευσε την αυθαίρετη έκδοση και πώληση του βιβλίου. Το ίδιο καλά πάει στη Βραζιλία και στην Ινδία. Από τη Ρωσία μέχρι την Απω Ανατολή, το «έργο» του Χίτλερ βρίσκει θαυμαστές ακόμη και ανάμεσα στη σπουδαίωση νεολαία, αλλά και αναγνώστες με καθαρά προσωπικά ή επαγγελματικά κίνητρα. Άλλωστε όλοι οι ιστορικοί που ασχολούνται με την περίοδο του Β' Παγκοσμίου Πολέμου το έχουν αναζητήσει, ξεφυλλίσει ή ακόμη και διαβάσει εκτενώς. Στην Ελλάδα, η πρώτη μετάφραση του χιτλερικού μανιφέστου κυκλοφόρησε το 1961, την κρίσιμη εκείνη περίοδο της εμβληματικής δίκης του Άιχμαν στην Ιερουσαλήμ. Τους τέσσερις μήνες που διεξαγόταν η δίκη, η κοινή γνώμη, όχι μόνο του Ισραήλ, αλλά και διεθνώς, παρακολούθησε με δέος όσα κατέβηκαν οι κυριολεκτικά

Η Άννα Μαρία Δρουμπούκη είναι ιστορικός και διδάσκει στο Κέντρο Ερευνας Νεότερης Ιστορίας του Πανετίου Πανεπιστημίου